

Motion till riksdagen 2012/13:U241

av **Bodil Ceballos m.fl. (MP)**

Äldreboomen i världen behöver uppmärksammas

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om att i Sveriges politik för global utveckling samt i biståndet ha ökad uppmärksamhet på konsekvenserna av den pågående "äldreboomen".

Motivering

Under våren anordnade Miljöpartiet en hearing om den pågående äldreboomen i världen och dess konsekvenser för Sverige, EU och världen i stort. Vår utgångspunkt var Sveriges politik för global utveckling (PGU). Denna motion är en uppföljning av hearingen.

Äldres villkor är förbisedda trots en pågående 'äldreboom' i både rika och fattiga länder

Världens befolkning blir allt äldre. Människor föder färre barn. Förbättrad levnadsstandard och hälsovård innebär stigande medellivslängd i nästan alla länder. De äldre blir alltså fler och lever längre. Utvecklingen går snabbast i de så kallade utvecklingsländerna. Det är en fantastisk framgång, men den innebär också nya utmaningar. Sveriges politik för global utveckling behöver anpassas till den nya demografiska situation som nu snabbt växer fram genom att i ökande grad uppmärksamma äldres rättigheter och villkor i världen och särskilt i fattiga länder.

Fel! Okänt namn

Hur världen ska anpassa sig till en alltmer åldersstigen befolkning är en växande fråga

Om idag drygt en tiondel av jordens befolkning är över 60 år, räknar man med att de utgör mer än en femtedel år 2050. Då kommer fler att vara äldre än det finns barn under 15 år. Antalet gamla har då tredubblats till 2 miljarder. Omkring 80 procent av dem beräknas komma att bo i de länder FN benämner utvecklingsländer, mot 60 procent idag. Det innebär att alltfler bland de fattiga kommer att vara gamla människor.

Det ställs krav på anpassning i alla länder till det växande antalet äldre, särskilt vad gäller arbetsmarknads- och socialpolitik. Också finanspolitik, bostadspolitik, familjepolitik och andra politikområden berörs. Det kan även bli mer konkurrens om resurserna mellan generationerna.

Den sociala situationen för gamla förändras med globalisering och konflikter

Förutom att de äldre blir fler sker det stora sociala förändringar för äldre som en följd av globalisering, urbanisering och migration. Gamla lämnas alltmer åt sig själva. Familjer skingras och traditionen att vuxna barn tar hand om sina åldriga föräldrar luckras upp. De unga flyttar från landsbygden till jobben i städerna, från mindre städer till större och till rikare länder. Krig, konflikt och hiv/aids skördar många liv bland den yngre vuxna befolkningen. Det är därför inte ovanligt att mor- och farföräldrar får ansvar för barnbarnen.

Det största problemet bland äldre är försörjningen och att ha en grundtrygghet

Få i fattigare länder har någon form av pension att leva på. De flesta äldre måste skaffa sig en egen inkomst och arbeta för att överleva, då oftast i lågbetalda jobb inom jordbruket eller den informella sektorn. Den som inte kan arbeta är beroende av familj och samhälle.

Att bidra till en växande och flexibel arbetsmarknad och motverka åldersdiskriminering blir därför en viktig åtgärd. En annan viktig åtgärd är investeringar i pensionssystem. Idag har bara en tredjedel av alla länder ordentliga socialförsäkringssystem. De gäller ofta bara de som har en formell anställning. Många länder har dock i dag ekonomiska och politiska förutsättningar att bygga upp system för att säkra människors trygghet i tid av nöd, ålderdomen inbegripen. Flera utvecklingsländer har under senare år infört allmän folkpension, t.ex. Sydafrika, Botswana, Mauritius, Namibia, Bolivia och Nepal. Pensioner, även med mycket små belopp, har visat sig vara viktiga för att lyfta individer och hushåll ur fattigdom, bistått i kriser och bidragit till efterfrågan på den lokala marknaden.

Äldre är ofta diskriminerade när det gäller hälso- och sjukvård och det saknas inte sällan kunskap om äldres sjukdomar och behov. Dessutom har de

äldre ofta inte råd med den vård som erbjuds. Det innebär att vård och omsorg, både förebyggande och kurativ, är ett annat område som kräver stora satsningar. Egna bostäder och äldrevänliga transportmedel är andra behov.

Genomgående understryker äldre själva hur viktigt det är att leva ett värdigt liv, att delta i samhället och att bidra. Många äldre blir diskriminerade, utnyttjade, utsatta för övergrepp eller inte lyssnade till. Det behövs därför ett genomgripande och långsiktigt arbete för att åstadkomma attitydförändringar. Frågor aktualiseras om äldres tillgång till information, om hur de är representerade i beslutande organ och massmedier och hur de kan påverka sina liv.

En ny global FN-studie understryker behov och ger rekommendationer

Det finns ett internationellt samförstånd om att äldre är utsatta och behöver särskild uppmärksamhet, vilket uttryckts i FN:s principer om äldre från 1991 och FN:s handlingsplan för äldre, Madrid International Plan of Action on Ageing, MIPAA, från 2002. Handlingsplanen pekar ut viktiga åtgärder, framförallt att underlätta för äldre att få en inkomst, introducera och utveckla trygghetssystem, inklusive ålderspension, motverka åldersdiskriminering, stärka äldres – särskilt kvinnors – deltagande i samhälleliga beslut, skapa en äldrevänlig miljö, säkerställa tillgång och kvalitet på hälso- och sjukvård och underlätta tillgång till krediter.

UNFPA (United Nations Population Fund) och Help Age International i samarbete med flera FN-organ visar i en ny stor global studie av äldre, "Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge" (okt 2012), på vilka framsteg som gjorts under de tio år som gått sedan FN antog sin handlingsplan för äldre och vilka utmaningar världen nu står inför. Studien, som även bygger på äldres egna röster, lyfter fram äldres växande resurser och deras bidrag till produktion och samhälle, samtidigt som den pekar på vad som behöver göras för att äldre människor ska komma till sin rätt. Den riktar sig till regeringar och internationella samfundet men också till civilsamhällets och marknadens aktörer.

Sverige sätter i sin politik för global utveckling den fattige – allt oftare en åldring – och dennes mänskliga rättigheter i centrum

Med ett rättighetsperspektiv mäter man utveckling utifrån resultaten för den enskilda människan. Vi vet att många äldre idag utsätts för ovärdig behandling, diskriminering och övergrepp genom att utestängas från arbetsmarknad, vård, krediter och samhälleliga beslut, bli berövad bostad, förnedras eller hotas med våld. I alla länder är äldre kvinnor de allra fattigaste. De har svårt att försvara sina rättigheter. Det är t ex inte ovanligt att änkor blir fräntagna sin mark av yngre släktingar och bortkörda från sin hemby. PGU:s syn på utveckling utgår från att den fattige inte bara är en passiv mottagare utan en

Fel! Okänt namn på

förändringsagent. När allt fler fattiga är gamla människor måste vi förstå hur vi bäst kan stödja äldre i att förbättra sina villkor.

Sverige har internationella åtaganden att bidra till att förbättra äldres villkor i Sverige och världen

Genom att godkänna FN:s handlingsplan för äldre har Sverige åtagit sig att uppfylla vissa villkor för de äldre i Sverige men också att bidra internationellt vad gäller normsättning, policy och program.

Äldres situation och rättigheter måste också uppmärksammas i uppföljning och förverkligande av FN:s olika konventioner om mänskliga rättigheter, inklusive FN:s kvinnokonvention och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och Europakonventionen. Sverige har åtagit sig att bidra genom sitt internationella utvecklingssamarbete och bistånd.

Dessutom för att kunna uppnå FN:s globala millenniemål för att minska fattigdomen måste äldres situation särskilt uppmärksammas, när alltfler fattiga idag är äldre.

Framöver bör äldre frågor få mycket större vikt i internationellt och svenskt utvecklingssamarbete och bistånd än hittills

Äldres situation måste uppmärksammas i den nu inledda översynen av FN:s millenniemål för att bekämpa fattigdom efter 2015 och andra strategiska processer.

Äldreaspekter bör regelmässigt föras in i analys, dialog och programverksamhet inom utvecklingssamarbetet och den humanitära verksamheten.

Stöd bör ges till frivilligorganisationer som verkar för att lyfta fram och främja äldres villkor.

Ge prioritet åt sociala trygghetssystem för äldre, där Sverige har lång erfarenhet

Ett av de sex huvuddragen i Sveriges politik för global utveckling (PGU) är social utveckling och trygghet med hänvisning till bland annat ökande social otrygghet vad gäller livsmedelsförsörjning, arbetslöshet, ohälsa och försämrad miljö som ofta följer i spåren av ekonomisk och social förändring. En tydlig och genomtänkt politik för social utveckling och trygghet stärker människor i deras kamp mot fattigdomen och bör baseras på ambitionen att omsätta tillväxt i social utveckling och innefatta uppbyggnaden av sociala trygghetssystem. PGU betonar att särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor och barn samt grupper med särskilda behov såsom *äldre* och människor med funktionsnedsättning. I ljuset av de snabba demografiska förändringarna blir de här prioriteringarna än mer relevanta.

Fel! Okänt namn på

Sverige har lång erfarenhet av att utveckla sociala trygghetssystem vad gäller både folkpension (nu garantipension) och offentligt finansierad äldre-vård. Därför har Sverige både erfarenhet och kompetens att dela med sig av, även om lösningar givetvis måste bygga på förutsättningarna i varje givet land. Biståndet har här en uppgift att bidra till att införa och utveckla system samt sprida erfarenheter.

Stockholm den 2 oktober 2012

Bodil Ceballos (MP)

Valter Mutt (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Peter Rådberg (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Jan Lindholm (MP)

Mats Pertoft (MP)